NCERT Archive

SOLUTIONS BOOK

CLASS 7

Sanskrit · Deepakam

CHAPTER 11

द्वीपेषु रम्यः द्वीपोऽण्डमानः

Complete Exercise Solutions · सम्पूर्ण अभ्यास-समाधान

वयम् अभ्यासं कुर्मः | परियोजनाकार्यम्

Contents

Class 7 Sanskrit · Deepakam · Chapter 11 — द्वीपेषु रम्यः द्वीपोऽण्डमानः

EX
वयम् अभ्यासं कुर्मः
8 questions · Q1 Q2 Q3 Q4 Q5 Q6 Q7 Q8
3

PR
परियोजनाकार्यम्
2 questions · Q1 Q2
16

Every question is followed by its answer. Question numbers above are clickable and the PDF bookmarks panel lets you jump to any exercise set or question.

The word-meaning table of the lesson (p. 121) already gives Hindi and English meanings; its column "मातृभाषया अर्थं लिखन्तु" is for each student's own mother tongue.

हिन्दी: प्रत्येक प्रश्न के बाद उसका उत्तर दिया गया है। ऊपर प्रश्न-संख्याओं पर क्लिक करके सीधे वहाँ जाया जा सकता है। पाठ की शब्दार्थ-तालिका (पृ. 121) में हिन्दी और अंग्रेज़ी अर्थ पहले से दिए हैं; "मातृभाषया अर्थं लिखन्तु" स्तम्भ प्रत्येक विद्यार्थी की अपनी मातृभाषा के लिए है।

NCERT Archive

CLASS 7 SANSKRIT · DEEPAKAM · CHAPTER 11

EX

वयम् अभ्यासं कुर्मः

Solutions · 8 questions · समाधान · ८ प्रश्न

QUESTION 1 प्रश्न 1

१. पाठं पठित्वा अधोलिखितानि पदानि परस्परं मेलयन्तु —

क	ख
हान्दुमान्	एलीफेण्टा
कालापानी	श्वेतरेणुः
जारवा	सावरकरः
स्वराजद्वीपः	सेल्यूलरकारागारः
राधानगरतटः	जनजातिः
स्वातन्त्र्यवीरः	अण्डमानः

ANSWER उत्तर

क	ख
हान्दुमान्	एलीफेण्टा
कालापानी	सेल्यूलरकारागारः
जारवा	जनजातिः
स्वराजद्वीपः	श्वेतरेणुः
राधानगरतटः	सावरकरः
स्वातन्त्र्यवीरः	अण्डमानः

NCERT Archive

1 **हान्दुमान् – अण्डमानः**
Given as the example in the book · पुस्तक में उदाहरण के रूप में दिया है
p. 116 — "रामायणकाले अस्य द्वीपस्य नाम 'हण्डुकमान्' आसीत् ।"

2 **कालापानी – सेल्यूलरकारागारः**
Kālāpānī – the Cellular Jail · कालापानी – सेल्युलर कारागार
p. 117 — "अस्य कारागारस्य अपरं नाम 'कालापानी' इत्यपि अस्ति ।"

3 **जारवा – जनजातिः**
Jarawa – a tribe · जारवा – एक जनजाति
p. 117 — "अण्डमानी, ओङ्गी, जारवा, सेण्टिनली इत्यादयः विशिष्टाः जनजातयः"

4 **स्वराजद्वीपः – एलीफेण्टा**
Swaraj Dweep – Elephanta (beach) · स्वराजद्वीप – एलीफेण्टा (तट)
p. 119 — "स्वराजद्वीपे एलीफेण्टा-तटे ..."

5 **राधानगरतटः – श्वेतरेणुः**
Radhanagar beach – white sand · राधानगर तट – श्वेत बालू
p. 118 — "राधानगर-तटस्य ... तत्रत्यः श्वेतरेणुः ..."

6 **स्वातन्त्र्यवीरः – सावरकरः**
Freedom fighter – Savarkar · स्वतन्त्रता-वीर – सावरकर
p. 117 — "महान् देशभक्तः स्वातन्त्र्यवीरः सावरकरः"

हान्दुमान् – अण्डमानः · कालापानी – सेल्यूलरकारागारः · जारवा – जनजातिः · स्वराजद्वीपः – एलीफेण्टा · राधानगरतटः – श्वेतरेणुः · स्वातन्त्र्यवीरः – सावरकरः

NCERT Archive

QUESTION 2 प्रश्न 2

२. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि पूर्णवाक्येन लिखन्तु —

(क) रामायणकाले अण्डमानद्वीपस्य नाम किम् आसीत् ?

(ख) स्वातन्त्र्यवीरः सावरकरः कति वर्षाणि कष्टं सोढवान् ?

(ग) अण्डमानद्वीपे काः जनजातयः निवसन्ति ?

(घ) अण्डमानद्वीपे आजीविकार्थं जनाः किं कुर्वन्ति ?

(ङ) अन्ते सर्वे मिलित्वा कं श्लोकं गायन्ति ?

ANSWER उत्तर

(क) रामायणकाले अण्डमानद्वीपस्य नाम 'हण्डुकमान्' आसीत् ।

p. 116 (In the time of the Ramayana the name of the Andaman islands was "Handukaman".)

हिन्दी: रामायण-काल में अण्डमान द्वीप का नाम 'हण्डुकमान' था ।

(ख) स्वातन्त्र्यवीर: सावरकर: दश वर्षाणि कष्टं सोढवान् ।

p. 117 (The freedom fighter Savarkar bore hardship for ten years.)

हिन्दी: स्वतन्त्रता-वीर सावरकर ने दस वर्ष तक कष्ट सहा ।

(ग) अण्डमानद्वीपे अण्डमानी, ओङ्गी, जारवा, सेण्टिनली इत्यादय: जनजातय: निवसन्ति ।

p. 117 (The Andamani, Onge, Jarawa, Sentinelese and other tribes live in the Andaman islands.)

हिन्दी: अण्डमान में अण्डमानी, ओङ्गी, जारवा, सेण्टिनली आदि जनजातियाँ रहती हैं ।

(घ) अण्डमानद्वीपे जना: मुक्तामालानां शुक्तिशिल्पानां नारिकेल-शिल्पानाम् उपस्कराणां च उत्पादनेन वाणिज्येन च आजीविकां कुर्वन्ति ; केचन कृषिकार्येण मत्स्यव्यापारेण च जीविकां निर्वहन्ति ।

p. 120 (People earn their living by making and selling pearl necklaces, shell crafts, coconut crafts and spices; some by farming and the fish trade.)

हिन्दी: लोग मोतियों की माला, सीपी व नारियल के शिल्प और मसालों के उत्पादन-व्यापार से तथा कुछ कृषि और मत्स्य-व्यापार से आजीविका चलाते हैं ।

(ङ) अन्ते सर्वे मिलित्वा "हुतात्मनां पूततप:स्थलीयं विनायकादिस्तुतिभाजनानाम् । स्वराष्ट्रधर्मं ननु शिक्षयन्ती सुदर्शनीया भुवि तीर्थकल्पा ॥" इति श्लोकं गायन्ति ।

p. 120 (At the end all sing together the verse about this land: sacred by the penance of martyrs such as Vinayak (Savarkar), teaching love of the nation, beautiful like a pilgrimage place on earth.)

हिन्दी: अन्त में सब मिलकर यह श्लोक गाते हैं — हुतात्माओं के तप से पवित्र, राष्ट्र-धर्म की शिक्षा देने वाली, पृथ्वी पर तीर्थ-तुल्य सुदर्शनीय भूमि ।

NCERT Archive

QUESTION 3 प्रश्न 3

३. पाठं दृष्ट्वा रिक्तस्थानानि पूरयन्तु —

(क) अण्डमानद्वीपस्य राजधानी ..... अस्ति ।

(ख) सूर्यांशः गृहं गत्वा ..... अण्डमानस्य अन्वेषणम् अकरोत् ।

(ग) प्रथमशताब्द्याम् अस्य नाम ..... इति आसीत् ।

(घ) अस्मिन् द्वीपे ..... इति कारागारम् अस्ति ।

(ङ) वयं स्वातन्त्र्यवीराणां ..... सुखेन जीवामः ।

(च) कालापानी ..... संस्थायाः वैश्विकसम्पदः सूच्यां संरक्षितम् ।

(छ) कृषिकार्येण ..... च जीविकां निर्वहन्ति ।

ANSWER उत्तर

(क) अण्डमानद्वीपस्य राजधानी **श्रीविजयपुरम्** अस्ति ।

p. 116 (The capital of the Andaman islands is Sri Vijaya Puram.)

हिन्दी: अण्डमान द्वीप की राजधानी श्रीविजयपुरम् है ।

(ख) सूर्यांशः गृहं गत्वा **जालपुटे** अण्डमानस्य अन्वेषणम् अकरोत् ।

p. 116 (Suryansh went home and searched for the Andamans on the website.)

हिन्दी: सूर्यांश ने घर जाकर वेबसाइट पर अण्डमान के बारे में खोज की ।

(ग) प्रथमशताब्द्याम् अस्य नाम **'अगादेमन्'** इति आसीत् ।

p. 116 (In the first century its name was "Agademan".)

हिन्दी: प्रथम शताब्दी में इसका नाम 'अगादेमन' था ।

(घ) अस्मिन् द्वीपे **'सेल्युलर्'** इति कारागारम् अस्ति ।

p. 117 (In this island there is a prison called "Cellular".)

हिन्दी: इस द्वीप में 'सेल्युलर' नामक कारागार है ।

(ङ) वयं स्वातन्त्र्यवीराणां **बलिदानेन** सुखेन जीवामः ।

p. 117 (We live happily because of the sacrifice of the freedom fighters.)

हिन्दी: हम स्वतन्त्रता-वीरों के बलिदान से सुखपूर्वक जीते हैं ।

(च) कालापानी **'यूनेस्को'**-संस्थायाः वैश्विकसम्पदः सूच्यां संरक्षितम् ।

p. 117 (Kalapani is preserved in the world-heritage list of UNESCO.)

हिन्दी: कालापानी 'यूनेस्को' की विश्व-धरोहर सूची में संरक्षित है ।

NCERT Archive

(छ) कृषिकार्येण **मत्स्यव्यापारेण** च जीविकां निर्वहन्ति ।

p. 120 (They earn their living by farming and the fish trade.)

हिन्दी: वे खेती और मत्स्य-व्यापार से जीविका चलाते हैं ।

(क) श्रीविजयपुरम् · (ख) जालपुटे · (ग) अगादेमन् · (घ) सेल्युलर् · (ङ) बलिदानेन · (च) यूनेस्को · (छ) मत्स्यव्यापारेण

QUESTION 4 प्रश्न 4

४. अधोलिखितानां विशेषण-विशेष्यपदानां मेलनं कृत्वा रिक्तस्थानानि पूरयन्तु —

(क) नीलम्	समुद्रतटेषु	नीलं	समुद्रम्
(ख) सुन्दरतमेषु	आपणे	.....	.....
(ग) स्वीयाः	समुद्रम्	.....	.....
(घ) विविधवर्णाः	रीतिपरम्पराः	.....	.....
(ङ) स्थानीये	स्थानम्	.....	.....
(च) प्रथमम्	मत्स्याः	.....	.....

ANSWER उत्तर

Rule: a विशेषणम् (adjective) agrees with its विशेष्यम् (noun) in **case (विभक्तिः), number (वचनम्) and gender (लिङ्गम्)**. As in the book's example (नीलम् … समुद्रम्), the adjective keeps its given form and the noun is written in the same case and number.

हिन्दी: विशेषण, विशेष्य के लिङ्ग, विभक्ति और वचन के अनुसार होता है । उदाहरण की तरह विशेषण का रूप वैसा ही रखकर विशेष्य को उसी विभक्ति-वचन में लिखा गया है ।

(क) नीलं समुद्रम्

नीलम् (m., द्वितीया एकवचनम्) + समुद्र → समुद्रम् — given in the book as the example · पुस्तक में उदाहरण के रूप में दिया है
the blue sea · नीला समुद्र

(ख) सुन्दरतमेषु आपणेषु

सुन्दरतमेषु (सप्तमी बहुवचनम्) + आपण → आपणेषु
in the most beautiful markets · सबसे सुन्दर बाज़ारों में

NCERT Archive

(ग) स्वीयाः **समुद्राः**
स्वीयाः (प्रथमा बहुवचनम्) + समुद्र → समुद्राः
one's own seas · अपने समुद्र

(घ) विविधवर्णाः **रीतिपरम्पराः**
विविधवर्णाः (प्रथमा बहुवचनम्) + रीतिपरम्पराः (प्रथमा बहुवचनम्) — already matching
traditions of many kinds · विविध प्रकार की रीति-परम्पराएँ

(ङ) स्थानीये **स्थाने**
स्थानीये (सप्तमी एकवचनम्) + स्थान → स्थाने
in the local place · स्थानीय स्थान में

(च) प्रथमम् **मत्स्यम्**
प्रथमम् (द्वितीया एकवचनम्) + मत्स्य → मत्स्यम्
the first fish · पहली मछली

(क) नीलं समुद्रम् · (ख) सुन्दरतमेषु आपणेषु · (ग) स्वीयाः समुद्राः · (घ) विविधवर्णाः रीतिपरम्पराः · (ङ) स्थानीये स्थाने · (च) प्रथमम् मत्स्यम्

QUESTION 5 प्रश्न 5

५. पट्टिकातः समुचितानि पदानि चित्वा विशेषणानुसारं विशेष्यपदं लिखन्तु —

वृक्षान्	गुरुकुलम्	गृहे	तटस्य	पाठशालां	पुस्तकानि	शाटिकायां	
गजाय	युवती	मार्गः					

(क) नूतने .....
(ख) पवित्रं .....
(ग) रक्तायां .....
(घ) उत्तमानि .....
(ङ) सुदीर्घः .....
(च) सुन्दरी .....
(छ) उन्नतान् .....
(ज) विशालां .....
(झ) स्थूलाय .....
(ञ) तस्य .....

ANSWER उत्तर

Method: find the word in the box that has the **same case, number and gender** as the given adjective. All ten words of the box are used once.

NCERT Archive

हिन्दी: जिस शब्द की विभक्ति, वचन और लिङ्ग दिए गए विशेषण के समान हों, उसे पट्टिका से चुनें। पट्टिका के दसों शब्द एक-एक बार प्रयुक्त होते हैं।

(क) नूतने **गृहे**
नूतने = सप्तमी एकवचनम् → गृहे
in the new house · नए घर में

(ख) पवित्रं **गुरुकुलम्**
पवित्रम् = प्रथमा/द्वितीया एकवचनम् (नपुं.) → गुरुकुलम्
the sacred gurukul · पवित्र गुरुकुल

(ग) रक्तायां **शाटिकायां**
रक्तायाम् = सप्तमी एकवचनम् (स्त्री.) → शाटिकायाम्
in the red saree · लाल साड़ी में

(घ) उत्तमानि **पुस्तकानि**
उत्तमानि = प्रथमा/द्वितीया बहुवचनम् (नपुं.) → पुस्तकानि
excellent books · उत्तम पुस्तकें

(ङ) सुदीर्घः **मार्गः**
सुदीर्घः = प्रथमा एकवचनम् (पुं.) → मार्गः
a very long road · बहुत लम्बा मार्ग

(च) सुन्दरी **युवती**
सुन्दरी = प्रथमा एकवचनम् (स्त्री.) → युवती
a beautiful young woman · सुन्दर युवती

(छ) उन्नतान् **वृक्षान्**
उन्नतान् = द्वितीया बहुवचनम् (पुं.) → वृक्षान्
tall trees · ऊँचे वृक्षों को

(ज) विशालां **पाठशालां**
विशालाम् = द्वितीया एकवचनम् (स्त्री.) → पाठशालाम्
a spacious school · विशाल पाठशाला को

(झ) स्थूलाय **गजाय**
स्थूलाय = चतुर्थी एकवचनम् (पुं.) → गजाय
to the huge elephant · मोटे हाथी के लिए

(ञ) तस्य **तटस्य**
तस्य = षष्ठी एकवचनम् (पुं./नपुं.) → तटस्य
of that bank / shore · उस तट का

NCERT Archive

(क) गृहे · (ख) गुरुकुलम् · (ग) शाटिकायां · (घ) पुस्तकानि · (ङ) मार्गः · (च) युवती · (छ) वृक्षान् · (ज) पाठशालां · (झ) गजाय · (ञ) तटस्य

QUESTION 6 प्रश्न 6

६. पट्टिकातः सर्वनामविशेषणपदानि चित्वा वाक्यानि पूरयन्तु —

ते | तस्मिन् | तत् | तेषां | एषा | तौ | तस्यै | ताः | तेन | सः

(क) ..... पुष्पाणाम् उद्यानम् अस्ति ।

(ख) ..... वृद्धा आपणं गच्छति ।

(ग) ..... चित्रे चन्द्रयानम् अस्ति ।

(घ) ..... शिक्षकः संस्कृतं पाठयति ।

(ङ) ..... बालकाः जलं पिबन्ति ।

(च) ..... पुष्पम् आकर्षकम् अस्ति ।

(छ) ..... कन्दुकेन क्रीडन्ति ।

(ज) ..... शिक्षिकाः गीतं शिक्षयन्ति ।

(झ) ..... मयूरौ नृत्यतः ।

(ञ) ..... बालिकायै पुस्तकानि यच्छ ।

ANSWER उत्तर

Method: a pronoun used as an adjective (सर्वनाम-विशेषण) takes the **same case, number and gender** as the noun it describes, e.g. तस्यै बालिकायै (dative, feminine, singular). Every word of the box is used once.

हिन्दी: सर्वनाम-विशेषण अपने विशेष्य के समान विभक्ति, वचन और लिङ्ग में आता है। पट्टिका का प्रत्येक शब्द एक बार प्रयुक्त होता है।

(क) **तेषां पुष्पाणाम् उद्यानम् अस्ति ।**

तेषाम् = षष्ठी बहुवचनम् (with पुष्पाणाम्)

There is a garden of those flowers.

हिन्दी: उन फूलों का उद्यान है।

(ख) **एषा वृद्धा आपणं गच्छति ।**

एषा = प्रथमा एकवचनम् (स्त्री.) (with वृद्धा)

This old woman goes to the market.

हिन्दी: यह वृद्धा बाज़ार जाती है।

NCERT Archive

(ग) **तस्मिन्** चित्रे चन्द्रयानम् अस्ति ।
तस्मिन् = सप्तमी एकवचनम् (with चित्रे)
In that picture there is Chandrayaan.
हिन्दी: उस चित्र में चन्द्रयान है ।

(घ) **सः** शिक्षकः संस्कृतं पाठयति ।
सः = प्रथमा एकवचनम् (पुं.) (with शिक्षकः)
That teacher teaches Sanskrit.
हिन्दी: वह शिक्षक संस्कृत पढ़ाता है ।

(ङ) **ते** बालकाः जलं पिबन्ति ।
ते = प्रथमा बहुवचनम् (पुं.) (with बालकाः)
Those boys drink water.
हिन्दी: वे बालक जल पीते हैं ।

(च) **तत्** पुष्पम् आकर्षकम् अस्ति ।
तत् = प्रथमा एकवचनम् (नपुं.) (with पुष्पम्)
That flower is attractive.
हिन्दी: वह फूल आकर्षक है ।

(छ) **तेन** कन्दुकेन क्रीडन्ति ।
तेन = तृतीया एकवचनम् (with कन्दुकेन)
They play with that ball.
हिन्दी: वे उस गेंद से खेलते हैं ।

(ज) **ताः** शिक्षिकाः गीतं शिक्षयन्ति ।
ताः = प्रथमा बहुवचनम् (स्त्री.) (with शिक्षिकाः)
Those women teachers teach a song.
हिन्दी: वे शिक्षिकाएँ गीत सिखाती हैं ।

(झ) **तौ** मयूरौ नृत्यतः ।
तौ = प्रथमा द्विवचनम् (पुं.) (with मयूरौ)
Those two peacocks dance.
हिन्दी: वे दोनों मोर नाचते हैं ।

(ञ) **तस्यै** बालिकायै पुस्तकानि यच्छ ।
तस्यै = चतुर्थी एकवचनम् (स्त्री.) (with बालिकायै)
Give books to that girl.
हिन्दी: उस बालिका को पुस्तकें दो ।

(क) तेषां · (ख) एषा · (ग) तस्मिन् · (घ) सः · (ङ) ते · (च) तत् · (छ) तेन · (ज) ताः · (झ) तौ · (ञ) तस्यै

NCERT Archive

QUESTION 7 प्रश्न 7

७. पाठे प्रयुक्तानि अव्ययपदानि क्रियापदानि च चित्वा समुचिते स्थाने लिखन्तु —

अव्ययानि	क्रियापदानि
यथा – कुत्र	यथा – स्मरामि
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

ANSWER उत्तर

Method: अव्ययम् never changes its form (e.g. कुत्र, अत्र, तत्र, च, अपि); a क्रियापदम् is a verb form (e.g. स्मरामि, निवसन्ति, अकरोत्). Words below are taken from the lesson (pp. 115–120); any such words are correct.

NCERT Archive

हिन्दी: अव्यय के रूप में परिवर्तन नहीं होता; क्रियापद क्रिया का रूप होता है। नीचे के शब्द पाठ (पृ. 115–120) से लिए गए हैं।

अव्ययानि · Indeclinables

कुत्र (example)	where · p. 115
खलु	indeed · p. 115
आम्	yes · p. 115
नैव	not at all · p. 115
अद्य	today · p. 115
सर्वत्र	everywhere · p. 115
इति	thus (quote marker) · p. 116
तत्र	there · p. 116
ह्यः	yesterday · p. 116
तदा	then · p. 116
ततः	after that · p. 116
प्रायः	mostly · p. 116
पूर्वम्	earlier · p. 116
अहो	oh! · p. 116
भोः	O! (address) · p. 116
अपि	also · p. 117
एव	only / indeed · p. 117
यावत्	until / for · p. 117
अत्र	here · p. 118
च	and · p. 118
इव	as if · p. 119
न	not · p. 119

क्रियापदानि · Verbs

स्मरामि (example)	I remember · p. 119
अस्ति	is · p. 115
पश्यन्तु	let (you) see · p. 115
जानन्ति	know · p. 115
जानीमः	let us know · p. 115
इच्छामः	we wish · p. 116
इच्छति	wishes · p. 116
अकरवम्	I did · p. 116
आसीत्	was · p. 116
भवति	is / becomes · p. 117
सूचयतु	please tell · p. 117
निवसन्ति	live · p. 117
जीवामः	we live · p. 117
अकरोत्	did · p. 118
तिष्ठन्ति	stay · p. 118
दृश्यते	is seen · p. 119
गमिष्यामः	we shall go · p. 120
गायामः	let us sing · p. 120
चलति	goes on · p. 120
निर्वहन्ति	carry on · p. 120
कुर्वन्ति	do · p. 120

NCERT Archive

QUESTION 8 प्रश्न 8

८. निम्नलिखितानां पदानां स्वरूपं सावधानं दृष्ट्वा उदाहरणानुसारं लिखन्तु —

यथा – समुद्रस्य मध्ये = समुद्रमध्ये

(क) द्वीपानां समूहः = ...

(ख) रामायणस्य काले = ...

(ग) भारतस्य भूमिः = ...

(घ) उद्योगस्य विषयः = ...

(ङ) देशस्य भक्तः = ...

(च) समुद्रस्य तलम् = ...

ANSWER उत्तर

Rule: when two words joined by the sixth case (षष्ठी: "of") become one word, the case-ending of the first word and the verb of relation drop out — this is **षष्ठी-तत्पुरुषः** (समुद्रस्य मध्ये → समुद्रमध्ये).

हिन्दी: षष्ठी विभक्ति वाले दो पद मिलकर एक पद बनते हैं — पहले पद की विभक्ति लुप्त हो जाती है; इसे षष्ठी-तत्पुरुष समास कहते हैं।

(क) द्वीपसमूहः

द्वीपानां समूहः → द्वीप + समूहः · षष्ठी-तत्पुरुषः

a group of islands · द्वीपों का समूह

p. 116 — "अण्डमान-द्वीपसमूहः"

(ख) रामायणकाले

रामायणस्य काले → रामायण + काले · षष्ठी-तत्पुरुषः

in the time of the Ramayana · रामायण के काल में

p. 116 — "रामायणकाले"

(ग) भारतभूमिः

भारतस्य भूमिः → भारत + भूमिः · षष्ठी-तत्पुरुषः

the land of India · भारत की भूमि

(घ) उद्योगविषयः

उद्योगस्य विषयः → उद्योग + विषयः · षष्ठी-तत्पुरुषः

the subject of industry · उद्योग का विषय

(ङ) देशभक्तः

देशस्य भक्तः → देश + भक्तः · षष्ठी-तत्पुरुषः

a devotee of the country · देश का भक्त

p. 117 — "महान् देशभक्तः"

NCERT Archive

(च) **समुद्रतलम्**

समुद्रस्य तलम् → समुद्र + तलम् · षष्ठी-तत्पुरुषः
the bottom of the sea · समुद्र का तल
p. 118 — “पारदर्शि समुद्रतलम्”

(क) द्वीपसमूहः · (ख) रामायणकाले · (ग) भारतभूमिः · (घ) उद्योगविषयः · (ङ) देशभक्तः · (च) समुद्रतलम्

NCERT Archive

PR

CLASS 7 SANSKRIT · DEEPAKAM · CHAPTER 11

परियोजनाकार्यम्

Solutions · 2 questions · समाधान · २ प्रश्न

QUESTION 1 प्रश्न 1

१. 'अण्डमान' इति क्षेत्रस्य विभिन्नानां स्थानानां तटानां च चित्राणि सङ्गृह्य शीर्षकसहितं सङ्ग्रह-पुस्तिकायां स्थापयन्तु ।

ANSWER उत्तर

1 **अण्डमानस्य स्थानानां तटानां च चित्राणि सङ्गृह्णन्तु ।**
Collect pictures of the places and beaches of the Andamans (the places named in the lesson are listed below).
हिन्दी: अण्डमान के स्थानों और तटों के चित्र एकत्र करें (पाठ में आए स्थान नीचे सूचीबद्ध हैं) ।

2 **एकैकं चित्रम् एकैकस्मिन् पृष्ठे स्थापयन्तु ।**
Paste one picture on each page of a scrapbook (सङ्ग्रह-पुस्तिका).
हिन्दी: संग्रह-पुस्तिका के प्रत्येक पृष्ठ पर एक चित्र चिपकाएँ ।

3 **प्रत्येकस्य चित्रस्य अधः संस्कृतभाषायां शीर्षकं लिखन्तु ।**
Write a heading (शीर्षकम्) in Sanskrit under every picture — samples are given on the next page.
हिन्दी: हर चित्र के नीचे संस्कृत में शीर्षक लिखें — नमूने अगले पृष्ठ पर दिए हैं ।

चित्र-सङ्ग्रहाय स्थानानि · Places to collect pictures of (from the lesson)

श्रीविजयपुरम्	Sri Vijaya Puram – capital (earlier "Port Blair")	p. 116
सेल्युलर-कारागारम् (कालापानी)	Cellular Jail (Kalapani)	p. 117
महात्मगान्धि-मरीन-राष्ट्रियम् उद्यानम्	Mahatma Gandhi Marine National Park	p. 118
नॉर्थ-बे-द्वीपम्	North Bay Island	p. 118
समुद्रिका-नौसेना-समुद्रीय-सङ्ग्रहालयः	Samudrika Naval Marine Museum	p. 118
कालापत्थर-तटम् · विजयनगर-तटम्	Kalapathar beach · Vijayanagar beach	p. 118

NCERT Archive

राधानगर-तटम्	Radhanagar beach (white sand, clear blue water)	p. 118
स्वराजद्वीपे एलीफेण्टा-तटः	Elephanta beach, Swaraj Dweep	p. 119
नेताजीसुभाषचन्द्रबोसद्वीपः · शहीदद्वीपः · स्वराजद्वीपः	new names of Ross · Neil · Havelock islands	p. 125

Sample scrapbook pages (pictures reproduced from the lesson, pp. 116–120; headings and captions are based on the lesson text):

हिन्दी: नमूना संग्रह-पुस्तिका — चित्र पाठ से लिए गए हैं तथा शीर्षक/पंक्तियाँ पाठ के आधार पर हैं।

अण्डमान-द्वीपसमूहः

अण्डमान-द्वीपसमूहः भारतस्य अष्टसु केन्द्रशासितप्रदेशेषु अन्यतमः अस्ति ।

The Andaman islands are one of the eight Union Territories of India. (p. 116)

अण्डमान द्वीपसमूह भारत के आठ केन्द्रशासित प्रदेशों में से एक है।

सेल्युलर-कारागारम्

अस्य कारागारस्य अपरं नाम 'कालापानी' इत्यपि अस्ति ।

This prison's other name is also "Kalapani". (p. 117)

इस कारागार का दूसरा नाम 'कालापानी' भी है।

जनजातयः

अण्डमाने विशिष्टाः जनजातयः निवसन्ति ।

Special tribes live in the Andamans. (p. 117)

अण्डमान में विशिष्ट जनजातियाँ रहती हैं।

आजीविका

मुक्तामालानाम् उत्पादनेन वाणिज्येन च तेषाम् आजीविका चलति ।

Their livelihood runs on making and trading things like pearl necklaces. (p. 120)

मोती की माला आदि के उत्पादन और व्यापार से उनकी आजीविका चलती है।

NCERT Archive

QUESTION 2 प्रश्न 2

२. भवान्/भवती पितृभ्यां / शिक्षकैः सह भ्रमणाय पर्वतप्रदेशे तटीयप्रदेशे च अगच्छत् तस्य एकेन परिच्छेदेन वर्णनं लिखन्तु ।

ANSWER उत्तर

1 वाक्यानि अतीतकाले लिखन्तु ।

Write in the past tense, like the lesson's "अहम् एकदा पित्रा सह भ्रमणाय तत्र अगच्छम्" (p. 118).

हिन्दी: वाक्य भूतकाल में लिखें, जैसे पाठ (पृ. 118) में "अहम् एकदा पित्रा सह भ्रमणाय तत्र अगच्छम्" ।

2 एकस्मिन् परिच्छेदे स्थानं, सहयात्रिणः, दृष्टानि वस्तूनि, अनुभवं च लिखन्तु ।

In one paragraph write the place, your companions, what you saw and how you felt. The paragraphs below are models — write about your own trip.

हिन्दी: एक अनुच्छेद में स्थान, साथी, देखी हुई वस्तुएँ और अनुभव लिखें । नीचे नमूने हैं — आप अपनी यात्रा के बारे में लिखें ।

Model answers (choose the coast or the hills):

हिन्दी: नमूना उत्तर (तटीय अथवा पर्वतीय — कोई एक):

A अहम् एकदा पितृभ्यां सह भ्रमणाय तटीयप्रदेशम् अगच्छम् । तत्र सर्वत्र नीलं समुद्रं श्वेतरेणुं च अपश्यम् । बालकाः कन्दुकेन अक्रीडन् । वयं तटे दीर्घं कालम् अतिष्ठाम । सायंकाले वयं गृहम् आगच्छाम । मह्यं सः प्रवासः अतीव अरोचत ।

Model paragraph – coastal area: Once I went on a trip with my parents to a coastal area. Everywhere there I saw the blue sea and white sand. Children played with a ball. We stayed on the beach for a long time. In the evening we returned home. I liked that trip very much.

हिन्दी: मैं एक बार माता-पिता के साथ समुद्रतटीय क्षेत्र में घूमने गया/गई । वहाँ सब ओर नीला समुद्र और श्वेत रेत देखी । बच्चे गेंद से खेले । हम तट पर देर तक रुके । शाम को घर लौटे । मुझे वह यात्रा बहुत अच्छी लगी ।

B अहम् एकदा शिक्षकैः सह भ्रमणाय पर्वतप्रदेशम् अगच्छम् । तत्र उन्नताः वृक्षाः आसन् । शीतलः वायुः अपि आसीत् । वयं पर्वतम् आरोहाम । तत्र सुन्दरं दृश्यम् अपश्याम । मह्यं सः प्रवासः अतीव अरोचत ।

Model paragraph – hill area: Once I went with my teachers on a trip to a hill area. There were tall trees there and a cool breeze too. We climbed the hill. There we saw a beautiful view. I liked that trip very much.

हिन्दी: मैं एक बार शिक्षकों के साथ पर्वतीय क्षेत्र में घूमने गया/गई । वहाँ ऊँचे वृक्ष थे और शीतल वायु भी थी । हमने पर्वत पर चढ़ाई की । वहाँ सुन्दर दृश्य देखा । मुझे वह यात्रा बहुत अच्छी लगी ।

NCERT Archive